

Αναρχισμός, Φεμινισμός και Άτομο

 www.provo.gr/anarxismos-feminismos-ke-atomo/

Dimitris Plastiras

Κείμενο: Colin Wright

Μετάφραση: Δημήτρης Πλαστήρας

Ένα σοβαρό αναρχικό κίνημα πρέπει να είναι και φεμινιστικό, διαφορετικά είναι περίπτωση πατριαρχικού μισο-αναρχισμού, και όχι πραγματικού αναρχισμού.

Νορβηγική Αναρχική Ομοσπονδία

Ως κοινωνικοί/ες αναρχικοί/ες έχουμε κληρονομήσει ένα θεωρητικό σύνολο (βασισμένο στην εμπειρία) που μοιάζει να μεγαλώνει σε αποδοχή καθώς περνά ο καιρός. Για εμάς μια ανάλυση των σχέσεων εξουσίας που εντοπίζει την καταπίεση στην ιεραρχία και την ηγεμονία μας δίνει μια εικόνα για πολλά σύγχρονα κοινωνικά κινήματα – εικόνες που πολλά από αυτά τα κινήματα μπορεί να χάνουν τα ίδια. Επειδή όμως έχουμε τα οστά μιας εκτεταμένης κοινωνικής θεωρίας, είμαστε υποχρεωμένοι/ες να μάθουμε από τα νέα κοινωνικά κινήματα ώστε να προβάλλουμε την θεωρία αυτή. Ακούμε και μαθαίνουμε από μέλη μειονοτήτων για τον ευρωκεντρισμό και άλλες μορφές ρατσισμού, από γκέι και λεσβίες για τον ετεροσεξισμό και την ομοφοβία, από ακτιβιστές/στριες για τα δικαιώματα των ζώων για το σπισισμό κλπ.

Στο άρθρο αυτό θα κοιτάξουμε ειδικά το φεμινιστικό κίνημα, τόσο για να δούμε τι μπορεί να του προσφέρει μια αναρχική ανάλυση, και επίσης να δούμε τι μπορούμε να μάθουμε για το δικό μας κίνημα από το φεμινισμό. Επειδή η ανδρική συμμετοχή στο φεμινισμό είναι κάπως

αμφιλεγόμενη, ξεκινάω με τη δική μου ανάμιξη στο ζήτημα αυτό. Και καταλήγω με κάποιες υποθέσεις που αφορούν την οικολογία ως ένα μελλοντικό πεδίο τόσο για τον αναρχισμό, όσο και το φεμινισμό.

Θα ήταν περιττό να πούμε πως το αναρχικό κίνημα – τόσο ιστορικά και όσο και σήμερα – είναι ανδροκεντρικό ή επικεντρωμένο στους άνδρες. Μια θεωρητική δέσμευση σε μια αόριστη και γενική «ισότητα» αφήνει πολλά χωρίς να ειπωθούν – ειδικά όταν αυτή η «ισότητα» δεν επεκτείνεται στο οικιακό πεδίο. Πολλές αναρχικές αναλύσεις συνεχίζουν να αγνοούν την πραγματικότητα της ανδρικής κυριαρχίας, κατευθύνοντας την κριτική τους στις εμπορικές σχέσεις, το κεφάλαιο και το κράτος ή το πολιτισμό. Όποια αξία και αν έχουν αυτές οι αναλύσεις, η ισότητα των φύλων είναι σε μικρότερη προτεραιότητα ή υποθετικά ακολουθεί φυσικά μόλις έχουμε αναπτύξει το «σωστό» τρόπο σκέψης. Το γεγονός πως η αποβολή της σεξιστικής κουλτούρας μπορεί να χρειαστεί αρκετή προσπάθεια και σπάνια συζητείται.

Άνδρες στο Φεμινισμό

Οι άνδρες πρέπει να δημιουργήσουν για τους ίδιους ένα τύπο εμπειρίας της θέσης του δικού τους φύλλου, όπου η ανδρική επικυριαρχία έχει απαγορεύσει.

Sandra Harding

Ως άνδρας, ανέβαλα το ενδιαφέρον μου στο φεμινισμό αρκετά, αφού απορρόφησα τις πολιτικές του οικολογικού ριζοσπαστισμού. Πίστευα πως ο αγώνας για την ανθρώπινη ελευθερία θα μπορούσε να κερδηθεί σχεδόν στο σύνολό του μέσα σε ανδρογενείς αρένες (αν και με ευαισθησία προς τα γυναικεία θέματα). Ως τότε στήριζα παθητικά μόνο τους στόχους της γυναικείας αυτονομίας. Δεν ήταν παρά πολύ αργότερα αφού κατανόησα το σημείο (μέσα από το διάβασμα μου) πως όλοι οι άνδρες ωφελούνται από το σεξισμό – όχι μόνο όσοι κακοποιούν, βιάζουν, παρενοχλούν ή κάνουν διακρίσεις – που κατόρθωσα να κοιτάξω βαθύτερα στο δικό μου ανδρικό (λευκό) προνόμιο. Στην οικογενειακή ζωή, στην αγορά εργασίας, σχεδόν πάντοτε είχα το πλεονέκτημα έναντι των γυναικών (και μη λευκών) συναδέλφων μου. Το ενδιαφέρον μου για το φεμινισμό αναπτύχθηκε και διαβάζοντας φεμινιστική βιβλιογραφία και μυθιστορήματα, άρχισα να συνειδητοποιώ πως τα δικά μου φουτουριστικά οράματα άρχισαν να γίνονται όλο και πιο γυναικοθετικά και γυναικοκεντρικά. Ενώ οι αντικαπιταλιστικές και αντικρατικές τάσεις παρέμειναν το ίδιο ισχυρές όπως πριν, παρατήρησα μια μετατόπιση των αξιών μου προς μια μεγαλύτερη εκτίμηση του τρυφερότητας, της φροντίδας και της οικειότητας. Άρχισα να αναπτύσσω μια φεμινιστική ευαισθησία και το βρήκα ευκολότερο να αναγνωρίζω την ανδρική πατριαρχική συμπεριφορά που ως τότε ήταν αόρατη σε εμένα. Κατάφερα επιτέλους να καταλάβω πως οι αγώνες των φεμινιστριών γυναικών με ωφελούσαν. Ενώ η Emma Goldman επισήμανε πως μόνο οι γυναίκες μπορούν να ελευθερώσουν τους εαυτούς τους από την «εσωτερική» καταπίεση, οι άνδρες μπορούν να βοηθήσουν με το να βοηθήσουν στην εξάρθρωση των «εξωτερικοτήτων» της πατριαρχίας. Με το να ξεμάθει κάποιος το δικό του σεξισμό και στη συνέχεια να εγκαλεί το σεξισμό άλλων ανδρών, μπορούμε να βοηθήσουμε στη δημιουργία ενός κλίματος που προάγει την πλήρη συμμετοχή όλων σε όλες τις πτυχές της ζωής. Ενώ υπάρχει ένα φάσμα θέσεων μέσα στη φεμινιστική κοινότητα γύρω από τη συμμετοχή ανδρών, οι περισσότερες γυναίκες αποδέχονται την υποστήριξη. Η Sandra Harding στο πρόσφατο βιβλίο της εκφράζει την άποψη πως οι άνδρες μπορούν να είναι φεμινιστές,

όπως υπάρχει και η πιθανότητα λευκές γυναίκες να είναι αντιρατσίστριες. Για την Harding, οι άνδρες πρέπει να υιοθετήσουν «προδοτικές ταυτότητες» και να αναπτύξουν μια «φεμινιστική στάση». Παρόλα αυτά, η ανάμειξη των ανδρών στο φεμινισμό (και η δικιά μου συμπεριλαμβανόμενης) απαιτεί προσοχή. «Οι άνδρες λατρεύουν να οικειοποιούνται, να διευθύνουν, να κρίνουν και να διαχειρίζονται όλα αυτά στα οποία εμπλέκονται», γράφει η Harding. Έτσι μόνο αν είμαστε συνειδητοποιημένοι για τους κινδύνους εγκλωβισμού του φεμινισμού στις δικές μας ανδρικές ατζέντες, μόνο αν είμαστε πρόθυμοι να ακούσουμε τις φωνές των γυναικών, μόνο τότε μπορούμε να συνεισφέρουμε στο φεμινιστικό κίνημα. Στην τελική ο στόχος είναι η ενδυνάμωση της γυναίκας. Ωστόσο, με όλα αυτά να έχουν ειπωθεί, πολλά από τα εμπόδια που εγκλωβίζουν τους άνδρες στο σεξισμό είναι περίπλοκα, εδραιωμένα και σχετικά ανεξερεύνητα. Μπορεί να δεσμευόμαστε στη φεμινιστική λογική, την ισότητα των φύλων κλπ., αλλά παρόλα αυτά να μην βλέπουμε πως η δική μας συμπεριφορά μπορεί να είναι εκφοβιστική και αλαζονική. Ακόμη και αν ασχοληθούμε με τους θεσμικούς παράγοντες (οικογένεια, σχολείο, μέσα κλπ.), τα διακριτικά (και όχι τόσο διακριτικά) αποτελέσματα της φυλλετικής κοινωνικοποίησης παραμένουν. Γνωρίζουμε ακόμη σχετικά λίγα για την ψυχολογική ανάπτυξη του παιδιού και τη κατασκευή αρρενωπότητας και της θηλυκότητας. Ενώ όμως η πλήρης απάλειψη των πατριαρχικών συμπεριφορών θα πάρει καιρό, στο τέλος η ανάλυση του φεμινισμού αφορά την ανθρώπινη απελευθέρωση. Θα ωφεληθούμε όλοι/ες μας από μια κοινωνία που βάζει μεγάλο βάρος στη φροντίδα και τη συνεργασία δίχως να καταφεύγει στις απειλές επιθετικότητας και εκφοβισμού.

Φεμινισμός και το Φιλελεύθερο/Ριζοσπαστικό Χάσμα

... η επίτευξη της πλήρους ελευθερίας για τις γυναίκες (όλες τις γυναίκες, όχι λίγες προνομιούχες) προϋποθέτει τόσο βαθιές οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές, που αν μια τέτοια εξέλιξη πραγματοποιούνταν, το παρόν status quo δεν θα μπορούσε και δεν θα επιβίωνε

Hester Eisenstein

Ο φεμινισμός, στη βάση του είναι, η δέσμευση στην ισότητα των φύλων, μια αναγνώριση πως η ανδρική επικυριαρχία υπάρχει και είναι λάθος. Έχει τις ρίζες του στην προοδευτική παράδοση της αυτονομίας και αυτοδιάθεσης. Η παράδοση αυτή παραμένει ισχυρή και σήμερα και αντιπροσωπεύεται από τις φιλελεύθερες φεμινίστριες. Οι φεμινίστριες αυτές πιστεύουν πως η ισότητα μπορεί να επιτευχθεί, τροποποιώντας το σημερινό σύστημα μέσα από την μεγαλύτερη ισότητα στην ευκαιρία (αυξημένη πρόσβαση στην παιδεία και την εργασία κλπ.). Παρόλα αυτά, στη δεκαετία του '60 και του '70 είδαμε την ανάδυση ενός νέου ριζοσπαστικού φεμινισμού πολλών τάσεων – ριζοσπαστικό, σοσιαλιστικό, μαύρο, λεσβιακό, αναρχικό κλπ. Οι ριζοσπαστικές φεμινίστριες, αντίθετα από τις φιλελεύθερες φεμινίστριες, πιστεύουν πως το συνολικό σύστημα – πατριαρχικός καπιταλισμός – είναι ένα ελλατωματικό κατασκευάσμα, δημιουργημένο από και για άνδρες, για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους. Έτσι για αυτές τις φεμινίστριες, ο φεμινισμός δεν μπορεί να είναι κάτι λιγότερο από επαναστατικός. Δυστυχώς, καθώς τα μέσα έδωσαν βήμα μόνο στον φιλελεύθερο φεμινισμό, η επαναστατική δυναμική του φεμινισμού αποκρύφθηκε και αποδυναμώθηκε. Στο μεταξύ, η αξία του φιλελεύθερου φεμινισμού έχει συζητηθεί, δίχως κάποιο συμπέρασμα γύρω από το νόημα του μέσα στη φεμινιστική κοινότητα. Η σοσιαλίστρια φεμινίστρια Zillah Eisenstein πιστεύει πως οι αντιφάσεις στον φιλελεύθερο

φεμινισμό – μπορούν οι γυναίκες να είναι ίσες σε ένα πατριαρχικό φιλελεύθερο κράτος; – στο τέλος θα λυθούν και θα δείξουν το δρόμο προς μια ριζοσπαστικά νέα κοινωνία. Όπως γράφει, «η αντίφαση μεταξύ φιλελευθερισμού (ως πατριαρχικού και ατομιστικού σε δομή και ιδεολογία) και φεμινισμού (φυλετικά εξισωτικού και συλλογικού) θέτει τις βάσεις για την μετακίνηση του φεμινισμού έξω από το φιλελευθερισμό». Άλλες είναι λιγότερο σίγουρες. Η Bell Hooks γράφει πως η «διαδικασία με την οποία αυτός ο ριζοσπαστισμός θα αναδυθεί δεν είναι ξεκάθαρος. ...η θετική επίπτωση των φιλελεύθερων μεταρρυθμίσεων στις ζωές των γυναικών δεν πρέπει να οδηγήσουν στο συμπέρασμα πως εξάλειψαν τα συστήματα καταπίεσης». Για τη Hooks, «επαναστατικές παρορμήσεις πρέπει να εντάσσονται ελεύθερα στη θεωρία και τη πράξη αν το φεμινιστικό κίνημα για το τερματισμό της παρούσας καταπίεση είναι να προχωρήσει, αν είναι να αλλάξουμε την παρούσα πραγματικότητα μας». Στην πραγματικότητα οι ρίζες του φεμινιστικού ριζοσπαστισμού φτάνουν πίσω (τουλάχιστον) ως τον δέκατο ένατο αιώνα, όταν μια προηγούμενη εκδοχή του διαχωρισμού φιλελεύθερου/ριζοσπαστικού φεμινισμού πραγματοποιήθηκε. Η Margaret Marsh σε μια πρόσφατη μελέτη καταγράφει ένα προηγούμενο αναρχικό φεμινιστικό κίνημα. Προβλέποντας το δεύτερο κύμα ριζοσπαστικών φεμινιστριών, με την πεποίθηση «το προσωπικό είναι πολιτικό», αυτές οι πρώιμες αναρχικές φεμινίστριες έλεγαν πως:

Η γυναικεία υποταγή ήταν ριζωμένη σε ένα απαρχαιωμένο σύστημα σεξουαλικών και οικογενειακών σχέσεων. Επιτιθέμενες στο γάμο και συχνά προωθώντας σεξουαλική ποικιλία, επιμένοντας τόσο σε οικονομική και ψυχολογική ανεξαρτησία και μερικές φορές αρνούμενες την μητρική ευθύνη, έλεγαν πως η προσωπική αυτονομία ήταν ένα ουσιαστικό κομμάτι της φυλετικής ισότητας και πως τα πολιτικά και νομικά δικαιώματα δεν εγγυόνται από μόνα τους τέτοια ισότητα.

Στο μεταξύ, οι φιλελεύθερες φεμινίστριες (με χαρακτηριστικό δείγμα την Elizabeth Cady Stanton) επεδίωκαν ισότητα με τους άνδρες, με το να απαιτούν δικαίωμα ψήφου. Μόνο με την ανάδειξη των αναρχικών φεμινιστριών και πρώιμων ριζοσπαστικών φεμινιστριών άρχισαν οι γυναίκες να αμφισβητούν τη διχοτομία δημόσιο/ιδιωτικό. Στο τέλος, οι σουφραζέτες επικράτησαν (παίρνοντας και τη ψήφο), και η ιδιωτική σφαίρα ως φεμινιστικό ζήτημα ξεχάστηκε. Και ενώ η Emma Goldman και η Margaret Sanger θα συνεχίσουν να μάχονται για την αντισύλληψη, η σεξουαλικότητα έγινε το πεδίο του Freud και του Reich. Ως πολιτικό ζήτημα, η σεξουαλικότητα έπρεπε να περιμένει μέχρι την Kate Millet ή την Shulamith Firestone στη δική μας εποχή. Η αναρχική φεμινιστική θεωρία έχει αγνοηθεί σήμερα (και όχι μόνο από τους άνδρες αναρχικούς). Κατά συνέπεια τόσο ο αναρχισμός, όσο και ο φεμινισμός έχασαν. Για παράδειγμα, πολύ λίγες από τις ριζοσπάστριες ή σοσιαλίστριες φεμινίστριες ανέπτυξαν κριτική για το ίδιο το έθνος-κράτος. Με προβλέψιμο τρόπο, σύντομα, επιχειρήματα υπέρ του «φεμινιστικού Κράτους» άρχισαν να εμφανίζονται. Ενώ η αναρχική τακτική της άμεσης δράσης είναι από καιρό σημαντικό κομμάτι του αναρχικού κινήματος, ο αριθμός των ανοιχτά αναρχικών γυναικών παραμένει σχετικά μικρός σε σύγκριση με τον αριθμό των σοσιαλιστριών, ριζοσπαστριών και φιλελεύθερων φεμινιστριών. Μια ελαφρώς διαφορετική οπτική στο σύγχρονο διαχωρισμό φιλελεύθερου/ριζοσπαστικού φεμινισμού προσφέρει η Angela Miles, αναγνωρίζοντας πως οι παραδοσιακοί διαχωρισμοί και πλαίσια – φιλελεύθερος, σοσιαλιστικός, αναρχικός, μαύρος κλπ – αντικατοπτρίζουν μια κατασκευασμένη από άνδρες, πολωτική πολιτική, η ίδια αντίθετα υποστηρίζει μια γυναικοκεντρική προσέγγιση που η ίδια αποκαλεί «ενοποιητικό φεμινισμό». Έτσι επιδιώκει την συνένωση του «επαναστατικών/εξελεγκτικών»

φεμινιστριών για την αμφισβήτηση «παγκόσμιων συστημάτων επικυριαρχίας». «Υπάρχουν», ισχυρίζεται «μεγάλος αριθμός... φεμινιστριών που, παρά το ευρύ φάσμα των ανησυχιών και των αναλύσεων τους, μοιράζονται ένα φεμινισμό που πάει πέρα από τη πίεση για να αντιπροσωπεύσει μια εμβρυϊκή νέα πολιτική με ευρεία εφαρμογή και καθολική αξία». Συχνά, διαβεβαιώνει η Miles, οι φεμινίστριες αυτές έχουν περισσότερα κοινά μεταξύ τους από ότι με άλλες που μοιράζονται την ίδια με αυτές ταμπέλα. Όμως, όσο χρήσιμος και αν είναι ο ενοποιητικός φεμινισμός στην σύγκλιση των φεμινιστριών διαφορετικών τάσεων, πιστεύω πως αναπόφευκτα θα αναδειχτούν οι αντιφάσεις του. Για παράδειγμα, ενώ αντιστρατεύεται «όλες» τις μορφές επικυριαρχίας, δεν ξεκαθαρίζει τη σχέση του με το κράτος. Η θέση μου εδώ δεν είναι να απορρίψω δογματικά το κράτος (ή να διχάσω τις φεμινίστριες), αλλά να βρω τις επιπτώσεις για την πράξη. Θα μπορούσαν όλες οι ενοποιητικές φεμινίστριες να χτίσουν μια κοινότητα από τα κάτω προς τα πάνω ή κάποιες από αυτές θα ζητήσουν κρατικούς θεσμούς, μη αναγνωρίζοντας την εγγενών καταπιεστική φύση του κράτους;

Αναρχισμός και το Χάσμα Δημόσιου/Ιδιωτικού

Εντάξει, αγαπητέ σύντροφε, όταν φτάσω στην ηλικία σου, το σήτημα του σεξ μπορεί να μην είναι σημαντικό για εμένα. Τώρα όμως είναι, και είναι σημαντικός παράγοντας για χιλιάδες, εκατομμύρια ίσως, νέους ανθρώπους

Emma Goldman, προς τον Peter Kropotkin

Ενώ οι γυναίκες το δέκατο ένατο αιώνα πάλευαν με το διαχωρισμό ριζοσπαστισμού/φιλελευθερισμού, οι ελευθεριακοί συζητούσαν «το γυναικείο ζήτημα». Στην Αγγλία, ο πρώιμος αναρχικός θεωρητικός William Godwin συμμάχησε με την πρωτοπόρο φεμινίστρια Mary Wollstonecraft. Στο μεταξύ στη Γαλλία, ο ουτοπιστής Charles Fourier θα έγραφε «η κοινωνική πρόοδος και αλλαγές της ιστορικής περιόδου πραγματοποιούνται σε συνάρτηση με την πρόοδο των γυναικών ως προς την ελευθερία, και η κοινωνική παρακμή συμβαίνει ως αποτέλεσμα της υποβάθμισης της ελευθερίας των γυναικών» Ομοίως, ο πρώιμος σοσιαλιστής Robert Owen, περιγράφοντας τις ουτοπικές κοινότητες του, έγραφε «Και τα δύο φύλα θα έχουν ίση εκπαίδευση, δικαιώματα, προνόμια και προσωπική ελευθερία». Δυστυχώς, η πράξη έδειξε πως οι καλές προθέσεις δεν αρκούν, με δεδομένο το συχνά εχθρικό περιβάλλον που δούλευαν οι Ουτοπικοί. Στη μελέτη της για τις Ουσενικές κοινότητες, η Jill Harsin θα κατέληγε: «η μεταφορά της παραδοσιακής οικογενειακής ζωής στη κοινοτική ζωή εξυπηρέτησε στην ενσωμάτωση των ανισοτήτων του παλιού κόσμου στο νέο». Αυτός ο διαχωρισμός συνεχίζει να βασανίζει σύγχρονα κοινωνικά κινήματα. Ενώ πολλοί άνδρες αναγνωρίζουν πως οι γυναίκες πρέπει να είναι ισότιμοι σύντροφοι στη δημόσια ζωή, μπορεί να μην αναγνωρίζουν πως χρειάζεται μια ισότιμη συμμετοχή των ανδρών στην οικιακή ζωή. Στο μεταξύ, ο Pierre-Joseph Proudhon (πρώτος που υιοθέτησε την «αναρχική» ταμπέλα) θα υποχωρούσε ακόμη πιο πολύ από τις θέσεις των Ουτοπικών με το να θεωρεί την πατριαρχική οικογένεια ως την βασική κοινωνική μονάδα. Και ενώ ο Bakunin επεδίωκε την πλήρη συμμετοχή των γυναικών στη δημόσια ζωή, δεν διέφερε από το Marx και τον Engels σε αυτό το σημείο. Τόσο οι κοινότητες των κρατιστών σοσιαλιστών όσο και των αναρχοσυνδικαλιστών που δημιουργήθηκαν κατά τον 20^ο αιώνα, δεν κατάφεραν να αμφισβητήσουν το διαχωρισμό δημόσιου/ιδιωτικού που οδήγησε στο διπλασιασμό του φόρτου της γυναικείας εργασίας. Όπως έγραψε η Martha Ackelsberg σε μια μελέτη της Ισπανικής Επανάστασης: «το κύριο κομμάτι του Ισπανικού αναρχικού

κινήματος αρνήθηκε να αναγνωρίσει είτε την εξειδικευμένη φύση της γυναικείας καταπίεσης ή της νομιμοποίησης της ανάγκης ενός ξεχωριστού αγώνα για την αντιμετώπισή της». Ως έκφυση των κλασικών φιλελεύθερων πολιτικών – με την έμφασή του στην ατομική ελευθερία – ο αναρχισμός κληρονόμησε από το φιλελευθερισμό μια σταθερή ανδρική προκατάληψη. Όχι μόνο ήταν ελάχιστες οι γυναίκες που συμμετείχαν στη διαμόρφωση τόσο του φιλελευθερισμού όσο και του αναρχισμού, αλλά ο αναρχισμός πήρε και μια σειρά ιεραρχικών διϋσμών, κάποιες φορές περιορισμένους, και κάποιες όχι. Έτσι, για παράδειγμα, οι αντιθέσεις δημόσιο/ιδιωτικό και λόγος/συναίσθημα έγιναν κομμάτι τόσο του ατομικιστικού αναρχισμού, με τον καπιταλιστικό προσανατολισμό του, όσο και του βασισμένου στην κοινότητα κοινωνικού αναρχισμού. Παρόλα αυτά, η έννοια του ατόμου που αναδυόταν στον κοινωνικό αναρχισμό παρέμεινε ιδιαίτερα διαφορετική από την φιλελεύθερη. Ενώ οι κοινωνικός αναρχισμός επεδίωκε να διατηρήσει και να ενισχύσει τους κοινοτικούς δεσμούς, ο φιλελευθερισμός συνδέθηκε πολύ ισχυρά με τον αναδυόμενο καπιταλισμό. Η εστίαση του κοινωνικού αναρχικού στην κοινότητα ήταν τέτοια που επεδίωκε την προώθηση της αμοιβαίας βοήθειας, μια εστίαση που υπερκαλύπτονταν με τις αναδυόμενες σοσιαλιστικές ιδέες της ταξικής συνείδησης, αλληλεγγύης και διεθνισμού. Η φιλελεύθερη εικόνα των ανταγωνιστικών, εξατομικευμένων ατόμων που δουλεύουν για το δικό τους όφελος ήταν η απόλυτη αντίθεση με τον αριστερό αναρχισμό. Ενώ όμως οι κοινωνικοί αναρχικοί και οι σοσιαλιστές αναγνώρισαν πως η εργατική τάξη δεν θα αποκτούσε ποτέ ουσιαστική ελευθερία σε ένα φιλελεύθερο πολιτικό σύστημα, οι φεμινίστριες αντιλήφθηκαν πως οι γυναίκες δεν θα κατακτήσουν την ισότητα των φύλων μέσα σε ένα πατριαρχικό σύστημα που αποκλείει τις γυναίκες από την δημόσια ζωή. Περιγράφοντας την φαινομενική αντίφαση μεταξύ «ελεύθερων και ισότιμων ατομικότητων» και την γυναικεία υποδούλωση στην οικιακή ζωή, η Anne Phillips γράφει: «Με κλειστή τη μπροστινή είσοδο, η πατριαρχία τρυπώνει από πίσω. Αντί να απορρίψουν κάθε μορφή φυσικής εξουσίας οι πρώιμοι φιλελεύθεροι περιόρισαν τον εαυτό τους στο να πουν πως διακυβέρνηση και οικογένεια ήταν ξεχωριστά πεδία». Έτσι η διχοτόμηση δημόσιου/ιδιωτικού, που θεσμοθέτησε τον ανδρικό έλεγχο πάνω στη λήψη αποφάσεων για τη κοινότητα, πρώτα μπήκε στις φιλελεύθερες πολιτικές και μετά στις αναρχικές πολιτικές.

Αναρχισμός, Φεμινισμός και Οικολογία: Πέρα από τους Διϋσμούς

[Σε μια τέτοια μελλοντική κοινωνία] οι φυσικές φιλίες σύντομα θα παράξουν αυτό που χιλιάδες χρόνια τεχνητής προσπάθειας δεν κατάφερε να δημιουργήσει, έναν οργανισμό, αυθόρμητο, ελεύθερο, στέρεο με τη στιβαρότητα της προσωπικής στοργής

Voltaireine de Cleyre

Είδαμε πως ο αναρχισμός εμβάθυνε την ανάλυση του φιλελευθερισμού για την εξουσία, ενώ ο φεμινισμός διεύρυνε τον ορισμό του ατόμου. Η σχέση, όμως, μεταξύ αναρχισμού και φεμινισμού παραμένει άλυτη, και κάποιες φορές παράδοξη. Έτσι για την L. Susan Brown, «ο αναρχισμός υπερβαίνει και περιέχει το φεμινισμό στην κριτική του για την εξουσία». Ενώ για την οργάνωση English Zero Collective, «ο φεμινισμός υπερβαίνει τον αναρχισμό γιατί ο φεμινισμός δείχνει την πραγματική φύση της εξουσίας, της ιεραρχίας και της ηγεσίας, κατασκευές της ανδρικής εξουσίας». Ο αναρχισμός και ο φεμινισμός μιλάνε και οι δυο στο σύνολο της κοινωνίας, κανένας όμως δεν μπορεί να ισχυριστεί πλήρως ότι υπερτερεί ηγεμονικά ο ένας πάνω από τον άλλο. Η ίδια η αναρχική φεμινιστική θεωρία παραμένει σχετικά ανεξέλικτη, παρά το ανανεωμένο ενδιαφέρον κατά τη δεκαετία του

εβδομήντα, και τα εύγλωττα κείμενα της Carol Ehrlich, Peggy Komegger και άλλους. Όμως μια σύνθεση των δύο αυτών πολύ διαφορετικών πολιτικών φιλοσοφιών, αν είναι δυνατή ή επιθυμητή, δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμη. Για την ώρα προσφέρουν η καθεμιά ένα χρήσιμο πλαίσιο να μελετήσουμε την άλλη, ενώ προσθέτουν ουσία και γνώση. Αντί, όμως να προσπαθήσουμε να συνδέσουμε τον αναρχισμό με το φεμινισμό, μια εναλλακτική προσέγγιση παρουσιάζεται. Τόσο ο κοινωνικός αναρχισμός όσο και ο φεμινιστικός ριζοσπαστισμός προσπαθούν να πάνε πέρα από τις ατομιστικές τους ρίζες στο κλασικό φιλελευθερισμό, όπου το άτομο τίθενται αντιμέτωπο με την κοινότητα. Μπορούμε να ξεπεράσουμε τον δүйιστικό τρόπο σκέψης με το να κοιτάξουμε στο αναδυόμενο πεδίο της οικολογίας, όπου το διαφοροποιημένο άτομο γίνεται κομμάτι της κοινότητας μέσα από ενότητα-δια-της-διαφορετικότητας. Σε ένα πρόσφατο δοκίμιο, ο Thomas S. Martin λέει πως ένα «πλέξιμο» του φεμινισμού, του αναρχισμού και της οικολογίας αρχίζει να πραγματοποιείται. Ο φεμινισμός είναι το στημόνι, ο αναρχισμός το υφάδι και η οικολογία η κλωστή. Αυτό που οδηγεί αυτά τα κινήματα στη σύγκλιση, γράφει, είναι μια ανάλυση της κυριαρχίας. Ενώ η κριτική της κυριαρχίας είναι καίριο σημείο επαφής μεταξύ αναρχισμού, φεμινισμού και οικολογίας, η κυριαρχία η ίδια παραμένει μια πτυχή μόνο της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Είναι προς τιμή του φεμινισμού που αποκάλυψε την έκταση στην οποία η πατριαρχική σκέψη απαξίωσε τις ζωές των γυναικών. Έτσι όχι μόνο έχει η σκέψη και το συναίσθημα, δημόσια και ιδιωτικά, έχουν χωριστεί, αλλά οι συμπεριφορές καίριες για την διατήρηση του είδους έχουν υποτιμηθεί. Το έργο της φροντίδας όχι μόνο των παιδιών, αλλά των ασθενών, των ηλικιωμένων και συχνά των ίδιων των ανδρών έχει πέσει πάνω στις γυναίκες. Οι αξίες της φροντίδας και της κατανόησης που κάνουν δυνατή την αμοιβαία βοήθεια, έχουν καλλιεργηθεί προσεχτικά από την εκτεταμένη παραμονή μας ως παιδιά στη γυναικεία κουλτούρα. Ο αναρχισμός στην πραγματικότητα είναι μια θεωρία για την εξουσία και η εξουσία συνηθίζει να δρα υστερόβουλα για το συμφέρον της. Ο αναρχισμός ως θεωρία αποτυγχάνει να εξηγήσει ανθρώπινες συμπεριφορές που ενθαρρύνουν την αλληλεξάρτηση και την αυτοθυσία. Από την άλλη, το γυναικείο κίνημα, που έχει φέρει στο προσκήνιο τη σχέση μεταξύ αυτονομίας και αλληλεξάρτησης, δεν μιλά με συνεκτικό τρόπο στην ανάλυση του για την εξουσία. Η οικολογία μπορεί να μας προσφέρει ένα ευρύτερο πλαίσιο που μπορεί να ενσωματώσει τη γνώση και των δυο. Σε ένα οικολογικό μοντέλο (και εδώ μιλάω για ένα πραγματικό *κοινωνικό* οικολογικό μοντέλο), ούτε ο αναρχισμός, ούτε ο φεμινισμός μπορεί να αναγκαστεί να χωρέσει στο πλαίσιο του άλλου, ο καθένας εξελίσσεται ανεξάρτητα ή, καλύτερα, αλληλένδετα. Η οικολογική σκέψη υποβόσκει στο πρόσφατο έργο της φεμινίστριας φιλοσόφου Lorraine Code. Ενώ είναι κριτική απέναντι στον οικοφεμινισμό με την προβληματική ταύτιση γυναίκα/φύση και την «ουσιαστική» αιώνια θηλυκότητα του που παραμονεύει, η Code αναγνωρίζει την αξία ενός οικολογικού μοντέλου ως οχήματος για το φεμινισμό:

Μια οικολογικά υπεύθυνη κοινωνία με προσανατολισμό προς τη κοινότητα θα έκανε τη συμμετοχή και το αμοιβαίο ενδιαφέρον κεντρικές αξίες και θα αναδομούσε τους διαλόγους ανάμεσα στα μέλη της κοινότητας ως συζητήσεις, όχι αντιπαράθεση. Ο στόχος του θα ήταν η προώθηση αμοιβαίας υποστήριξης και ενός μη καταπιεστικού περιβάλλοντος.

Επιπλέον, η οικολογία μπορεί να προσφέρει ένα μέσο για το φεμινισμό να «δημιουργήσει χώρους για την ανάπτυξη υπεύθυνων οπτικών, που φανερώνουν τις διασυνδέσεις μεταξύ των μορφών και των συστημάτων της κυριαρχίας, της εκμετάλλευσης και καταπίεσης, σε όλο το εύρος των διαφορετικών εκδηλώσεων τους». Η ίδια η οικολογική σκέψη οφείλει

πολλά στην ελευθεριακή κουλτούρα. Από το γεωγράφο του 19^{ου} αιώνα Peter Kropotkin ως το σύγχρονο κοινωνικό οικολόγο Murray Bookchin, τα αναρχικά οράματα, οριζόντιες δημοκρατικές κοινότητες που δεν αποζητούν την κυριαρχία πάνω στη φύση, προσφέρουν εναλλακτικές στην καπιταλιστική βιομηχανική απειλή στην ακεραιότητα της βιόσφαιρας. Αυτό που δεν μπορεί να λείπει, είναι πως τα οικολογικά οράματα μπορούν να συμπεριλάβουν μια διαμεσολαβημένη φεμινιστική συζήτηση δημόσιου/ιδιωτικού. Έτσι μπορούν να ανοίξουν το δρόμο για ένα παραγωγικό διάλογο μεταξύ γυναικών και ανδρών, μεταξύ φεμινισμού και αναρχισμού. Μια νέα μορφή πολιτικής μπορεί να αναδυθεί: μια που θα κινείται πέρα από το φιλελεύθερο πατριαρχισμό με την έμφαση που δίνει στον απομονωμένο ατομικισμό, προς μια κατεύθυνση που το ισότιμο άτομο, η κοινότητα και η Γη θα ευημερούν μαζί σε σχετική αρμονία.

Βιβλιογραφία

- Martha A. Ackelsberg, "Mujeres Libres and the Role of Women in Anarchist Revolution," in Rohrllich and Baruch (eds.), pp.116–127.
- Anarchist Federation of Norway, quoted in Martin, p.11.
- Jonathan Beecher, Charles Fourier (Univ. of California, 1986).
- Murray Bookchin, The Philosophy of Social Ecology (Black Rose Books, Montreal, 1990).
- Susan Brown, "Beyond Feminism," Our Generation, vol. 21, #1, Fall 1989.
- Voltairine de Cleyre, quoted in Paul Avrich, An American Anarchist (Princeton Univ. Press, Princeton, 1978).
- Lorraine Code, What Can She Know? (Cornell Univ. Press, Ithaca, 1991).
- Hester Eisenstein, Contemporary Feminist Thought (G. K. Hall & Co., Boston, 1983).
- Zillah R. Eisenstein, The Radical Future of Liberal Feminism (Northeastern Univ. Press, Boston, 1986).
- Emma Goldman, Living My Life (New American Library, Meridian edition, New York, 1977).
- Sandra Harding, Whose Science? Whose Knowledge? (Cornell Univ. Press, Ithaca, 1991).
- Jill Harsin, "Housework and Utopia: Women and the Owenite Socialist Communities," in Rohrllich and Baruch (eds.), pp.73–84.
- bell hooks, Feminist Theory: From Margin to Center (South End Press, Boston, 1984).
- Catherine A. MacKinnon, Toward a Feminist Theory of the State (Harvard Univ. Press, Cambridge, 1989).
- Margaret S. Marsh, Anarchist Women 1870–1920 (Temple University Press, Philadelphia, 1981).
- Thomas S. Martin, "The Convergence of Anarchism, Feminism & Ecology," Our Generation, vol. 23, #2, Summer 1992, pp. 1–13.
- Angela Miles and Geraldine Finn (eds.), Feminism: From Pressure to Politics (Black Rose, Montreal, 1989).
- Anne Phillips (ed.), Feminism and Equality (New York Univ. Press, New York, 1987).
- Ruby Rohrllich and Elaine Hoffman Baruch (eds.), Women in Search of Utopia (Schocken Books, New York, 1984).
- Zero Collective, Zero (An anarchist/anarcha feminist monthly), #1, June 1977,

London.

Πηγή: Social Anarchism #19, 1994